

Ragnar Frisch

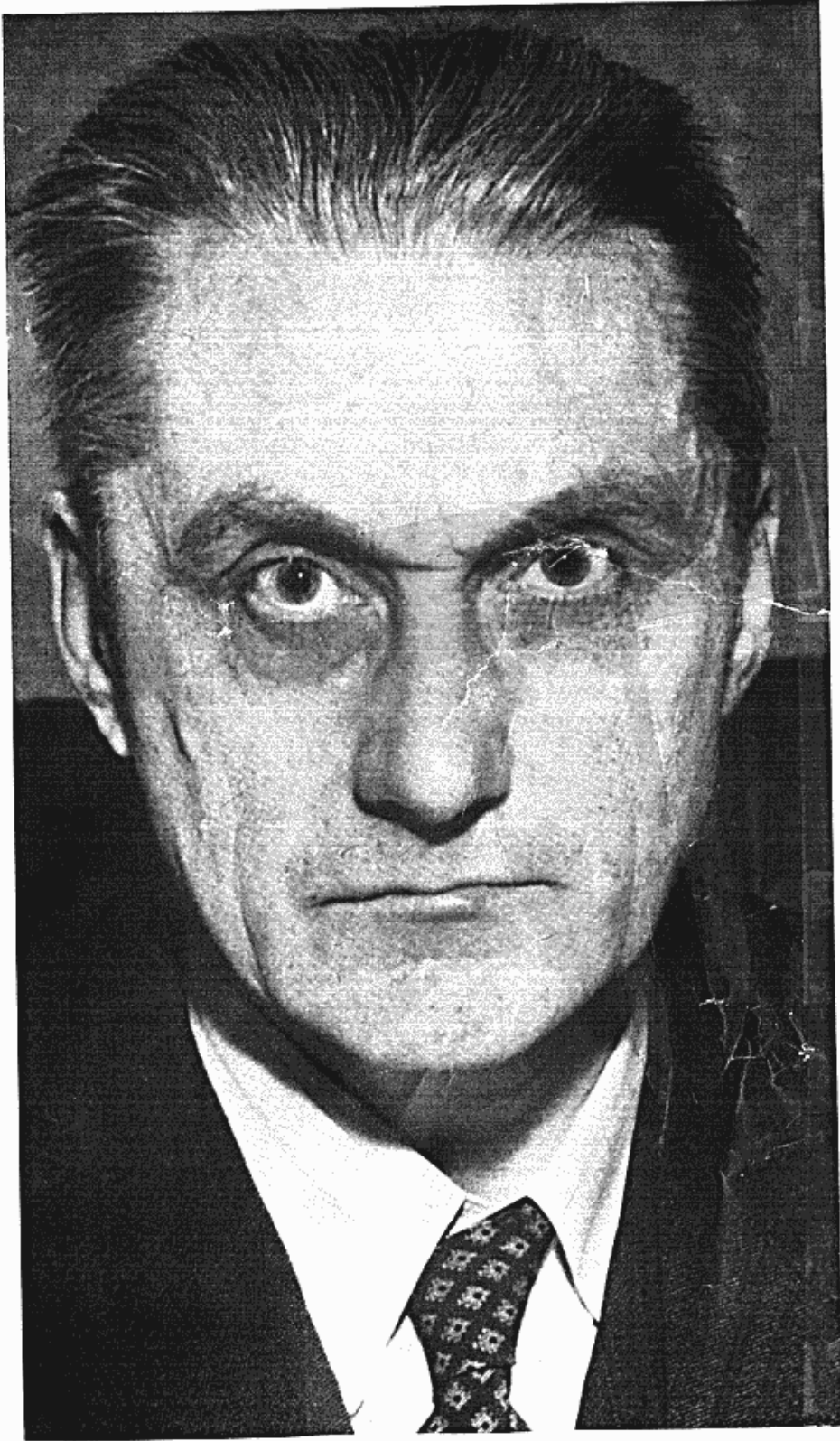
3. marts 1895 - 31. januar 1973

Det er skik, at der skrives nekrologer her i tidsskriftet, når fremtrædende danske økonomer dør. Det er derimod ikke almindeligt at gå ud over grænserne, men Frisch bør danne en undtagelse; dels fordi han var norsk – og meget norsk var han – med livslange kontakter til Danmark, og dels fordi han på et tidligt tidspunkt af og gennem hele sin løbebane kom til at øve en fundamental indflydelse på vort fags udvikling.

Løbebanen var i al sin enkelhed: Søn af en guldsmed, blev selv faglært i dette fag med svendeprøve (1920); året før tog han statsøkonomisk eksamen i Oslo – dette studium blev valgt, fordi det var det korteste og letteste! Derefter studier i Frankrig (2 år), England, USA og Italien, ind imellem med en disputats (1925) om et matematisk-statistisk emne. Docent i Oslo 1928, professor i 1931 og fra 1932 leder af Sosialøkonomisk Institutt ved Universitetet i Oslo. Afsked i 1965, da Leif Johansen overtog hans lærerstol. Undervejs bl.a. gæsteforelæser i Europa, Asien og Amerika, æresmedlem af en række videnskabelige sammenslutninger og tildelt mange hædersbevisninger som: Schumpeter-prisen (1955 – første modtager), Feltrinelli-prisen (1961), Nobelprisen (1969 – sammen med Tinbergen første modtager) – samt tre festskrifter. I 1959 tildeltes han graden dr.polit.h.c. ved Københavns Universitet.

Frisch's trykte produktion blev på over 150 bøger og artikler. Hertil kommer det dobbelte antal dupliserede bøger og noter, først og fremmest udkommet i serien af »Memoranda«, som startede efter krigen ved instituttet i Oslo; men en række af sådanne noter daterer sig fra 30'erne. Han efterlader sig således et meget stort antal arbejder, der ikke foreligger trykt, endsige tilgængelige på et verdenssprog. Et omhyggeligt udgiverarbejde venter her på en opofrende mand. Vanskeligheden hermed udtrykte Frisch selv ved lejlighed: »Han skal være god. Og er han det, bør han bruge sin tid på noget andet!«

At give en oversigt over dette overvældende arbejdsresultat – hans flid og arbejdsevne var legendarisk – er ikke muligt her. Tilløb til noget sådant er gjort bl.a. af Kenneth J. Arrow, Leif Johansen og Kåre Edvardsen, jfr. litteraturlisten nedenfor. Det svære er, at der er næppe noget område af økonomisk (og for den sags skyld også statistisk) teori, som Frisch ikke har været ombord i og altid med et resultat. Det strækker sig fra efterspørgsels- og produktionsteori over

RAGNAR FRISCH

Ragnar Frisch

3. marts 1895 - 31. januar 1973

Det er skik, at der skrives nekrologer her i tidsskriftet, når fremtrædende danske økonomer dør. Det er derimod ikke almindeligt at gå ud over grænserne, men Frisch bør danne en undtagelse; dels fordi han var norsk – og meget norsk var han – med livslange kontakter til Danmark, og dels fordi han på et tidligt tidspunkt af og gennem hele sin løbebane kom til at øve en fundamental indflydelse på vort fags udvikling.

Løbebanen var i al sin enkelhed: Søn af en guldsmed, blev selv faglært i dette fag med svendeprøve (1920); året før tog han statsøkonomisk eksamen i Oslo – dette studium blev valgt, fordi det var det korteste og letteste! Derefter studier i Frankrig (2 år), England, USA og Italien, ind imellem med en disputats (1925) om et matematisk-statistisk emne. Docent i Oslo 1928, professor i 1931 og fra 1932 leder af Sosialøkonomisk Institutt ved Universitetet i Oslo. Afsked i 1965, da Leif Johansen overtog hans lærerstol. Undervejs bl.a. gæsteforelæser i Europa, Asien og Amerika, æresmedlem af en række videnskabelige sammenslutninger og tildelt mange hædersbevisninger som: Schumpeter-prisen (1955 – første modtager), Feltrinelli-prisen (1961), Nobelprisen (1969 – sammen med Tinbergen første modtager) – samt tre festskrifter. I 1959 tildeltes han graden dr.polit.h.c. ved Københavns Universitet.

Frisch's trykte produktion blev på over 150 bøger og artikler. Hertil kommer det dobbelte antal dupliserede bøger og noter, først og fremmest udkommet i serien af »Memoranda«, som startede efter krigen ved instituttet i Oslo; men en række af sådanne noter daterer sig fra 30'erne. Han efterlader sig således et meget stort antal arbejder, der ikke foreligger trykt, endsige tilgængelige på et verdenssprog. Et omhyggeligt udgiverarbejde venter her på en opofrende mand. Vanskeligheden hermed udtrykte Frisch selv ved lejlighed: »Han skal være god. Og er han det, bør han bruge sin tid på noget andet!«

At give en oversigt over dette overvældende arbejdsresultat – hans flid og arbejdsevne var legendarisk – er ikke muligt her. Tilløb til noget sådant er gjort bl.a. af Kenneth J. Arrow, Leif Johansen og Kåre Edvardsen, jfr. litteraturlisten nedenfor. Det svære er, at der er næppe noget område af økonomisk (og for den sags skyld også statistisk) teori, som Frisch ikke har været ombord i og altid med et resultat. Det strækker sig fra efterspørgsels- og produktionsteori over

makroteori og planlægningsteori til helt centrale metodologiske problemer. Hellere end at forsøge at give en oversigt, vil vi illustrere for at vise, hvor tidligt Frisch var ude med nye ting.

Stærkt socialt engageret som Frisch var livet igennem, udsendte han i 1933 under indtryk af depressionen en lille bog, *Sparing og cirkulationsregulering*, som vistnok ikke fik nogen politisk virkning, men som i dag stadig er forbløffende læsning. Thi heri beskrives opsparens samfundsmæssige virkninger, som om bogen var skrevet år efter *General Theory* – og ikke 3 år før! At der – med venstre hånd – gives udkast til et nationalregnskab med sigte på politisk styring, må tilføjes. Det spændende er nu, at Frisch ikke kan lade problemet ligge. Året efter offentliggøres i *Econometrica* en artikel om »Circulation Planning« på op mod 100 sider (incl. et matematisk appendix), hvor man finder en dybtgående analyse af »cirkulationen« med mere end tilløb til en input-output analyse (et par år før Leontief). Hvor klart han så depressionens problemer, fremgår af et par citater fra denne artikel (pp. 259 f.):

. . . the cause of great depressions, such as the one we are actually in, is in some way or another connected with the present *form of organization* of industry and trade. The depression is not a real poverty, not due to an actual shortage of real values . . .

. . . It is fundamentally connected with the fact that modern economic life has been divided into a number of *regions or groups*.

Under the present system, the blind 'economic laws' will, under certain circumstances, create a situation where these groups are forced *mutually to undermine each other's position*. Each group is forced to curtail the use goods produced and services rendered by the other groups, which, in turn, will cause a still further contraction of the demand for its own products, and so on . . .

One of the most spectacular examples of this phenomenon is furnished by the protectionist tendencies in international trade relations during a great depression period.

However, it is not only in the international field that such a tendency is at work. *Its effects within the borders of each nation are probably even greater*. It produces a far-reaching stagnation of the national circulation. The bootmaker finds that he cannot afford to buy a new suit because he is unable to sell any shoes, and at the same time the tailor finds that he cannot afford to buy shoes because he is unable to sell any suits. If the effect of this national incapsulating phenomenon could be calculated in money, it would amount to an enormous sum.

For de fleste står Frisch som økonometriens fader. Dette er en korrekt

betegnelse, ikke først og fremmest fordi han fandt på navnet (han har givet navn til og præciseret en stribe af de begreber, vi anvender – mikro/makro, statik/dynamik, autonomi, konfluens, decisionsmodel o.s.v.), eller fordi han var primus motor i skabelsen af Econometric Society og redaktør for *Econometrica* i små 25 år – men fordi han i sine arbejder virkeliggjorde drømmen om at bruge matematiske og statistiske redskaber på økonomiske problemer. Han var langt fra at være intolerant over for andre metoder, men »jeg forstår ikke, hvordan man kan klare disse problemer uden«.

Som økonom var Frisch af det helt store format. Lidt afstand skal der til, men der skal ske usædvanligt meget i resten af dette århundrede, hvis han ikke vil blive regnet blandt århundredets 10 bedste. Han var i øvrigt en af de begavelses, der kunne have skabt noget væsentligt, ligegyldigt hvad han måtte have kastet sig over. Store ord må ikke misbruges; men Frisch var utvivlsomt genial.

Denne note må ikke slutte, uden at det levende menneske, som Frisch var, kommer med. Først og fremmest var han varmt og levende engageret i alt, hvad han gav sig af med. At samarbejde med ham var ikke altid let. Han var *for* stærk, jfr. at der i den store produktion kun forekommer få arbejder med andre.

Det hører med til billedet af Frisch som menneske, at han også var dybt og stærkt engageret i sociale problemer – depressionen i mellemkrigsårene, U-landsproblemer i efterkrigstiden – og viede dem en meget stor del af sine kræfter. Han følte sig utvivlsomt som en menneskehedens tjener, hvad der vel i hans tilfælde bundede i en stærk religiøs livsopfattelse.

Som lærer kunne han være utroligt inspirerende. I perioder kunne han nok tage let på sin undervisning, måske negligere den, hvis bierne på Sørlandet (en varm hobby) kaldte. Men så var han der pludselig og annoncerede en forelæsning. Den kunne begynde kl. 9 og fortsætte det meste af dagen. Stor, tung og begejstret sad han på kanten af katederet – eller stod ved tavlen, efterhånden helt hvid af kridtstøv – og bankede interesse, ja begejstring, for emnet ind i auditoriet. Ingen, der har overværet det, vil nogensinde glemme det. En sådan dag klarede han let 8 timers forelæsning med en enkelt, kort pause. Og kunne slutte af med en meddelelse om, at instituttets medarbejdere skulle møde om en time. Hvorefter han kunne fortsætte helt utrættelig til langt efter, at »trikk« og anden kommunikation var ophørt. (Ved en enkelt lejlighed overnattede han på en bæk på »Majorstua« og startede næste morgen kl. 7 – lattermild og glad).

Frisch blev en legende i levende live. Det er trist ikke at kunne møde de levende, stærke øjne og mærke den blæst, han altid skabte. Men det er godt, han har været. På samme tid norsk og verdensborger med en blivende plads

selv i de korte teorihistorier – og med en stor plads i hjertet på dem, som kom til at kende ham. Andre må trøste sig med hans skrevne ord. Men hvor er her dog også meget at hente!

Sven Danø og P. Nørregaard Rasmussen

Litteratur

- ARROW, KENNETH J. 1960. The work of Ragnar Frisch, econometrician. *Econometrica*.
- EDVARDESEN, KÅRE. 1970. A survey of Ragnar Frisch's contribution to the science of economics. *De Economist*.
- FRISCH, RAGNAR. 1933. *Sparing og cirkulasjonsregulering*. Oslo.
- FRISCH, RAGNAR. 1934. Circulation Planning. *Econometrica*.
- FRISCH, RAGNAR. 1960. Selvbibliografi i *Festskrift udgivet af Københavns universitet*. Nov. 1960.
- JOHANSEN, LEIF. 1969. Ragnar Frisch's scientific contributions to economics. *Swedish Journal of Economics*.